op den duur wordt uitgewischt, en in zijn polimiek met de voorstanders van de *Volkskerk*, door wier verbondsbeshouwing deze grenslijn zeker niet minder wordt uitgewischt, ging het er om, optekomen voor, te handhaven de *heiligheid van het Genadeverbond*.

Dit was de gedachte, die bij al deze artikelen voorzat.

En daarom koos Dr. Kuyper dan ook als nieuwen titel, een die deze gedachte uitdrukte. *Hamabdil* toch is „het Hebreeuwsche woord waaronder de Heilige Schrift in het scheppingsverhaal aanduidt, hoe God *scheiding* maakte tusschen licht en duisternis, tusschen de wateren op de aarde en boven de aarde, en tusschen de zee en het droge land."

„Zooals God de Heere nu in het werk der schepping gebiedt om scheiding te maken tusschen wat niet saam hoort, maar naar zijn aard en wezen gescheiden is, zoo heeft God ook een scheidslijn getrokken tusschen het heilige en het onheilige, tusschen wereld en kerk, tusschen wat Hem toebehoort en wat van Hem afviel."

En deze scheidslijn trok Hij met het Genadeverbond.

Vandaar, dat alle wegdoezelen van die scheidslijn niet anders is dan, om met onzen Catechismus te spreken: „een ontheiligen van Gods verbond", en dat Kuyper, om dit goed te doen uitkomen, dan ook als ondertitel van zijn studie koos: *Van de Heiligheid van het Genadeverbond*.

Met deze studie nu is het, mijns inziens, uitnemend gelukt om eenerzijds de *realiteit* van het Genadeverbond te doen uitkomen, m. a. w. dat tot het Genadeverbond, waarachter de *Verkiezing* ligt, in werkelijkheid alleen en uitsluitend behooren de gelooviger en hun zaad, en dat mitsdien de onderscheiding van een *uitwendig* en een *inwendig* verbond, niet dan een fictie is.

En hieruit volgt dan, dat de sacramenten als teekenen en zegelen van het éene Genadeverbond ook alleen en uitsluitend mogen uitgereikt door de kerk aan wie zij *naar het oordeel der liefde* voor gelooviger kan houden; dat zij alzoo het heilig Avondmaal slechts aan wie zij alzoodanig kent, mag uitreiken; en dat zij geen andere kinderen mag doopen dan die waarvan zij óf beide ouders, óf althans een der ouders als gelooviy kent.

Maar daarmede staat dan ook de praktijk van de *volkskerk* genoordeeld en treedt de theorie, die men heeft uitgedacht om deze praktijk goed te praten, de theorie, die den *nationalen* vorm welken het Genadeverbond onder Israel had, nog altijd als den vorm onder de nieuwe bedeeling wil doen doorgaan, in al haar onjuistheid te voorschijn.

Maar anderzijds is het, mijns inziens, met deze studie ook uitnemend gelukt om, waar juist op grond van de *realiteit* van het Genadeverbond, *naar het oordeel der liefde* „alle gedoopte kinderen als wedergeborenen en alle volwassenen als gelooviyen moeten beschouwd", het groote gevaar in het licht te stellen dat dreigt, wanneer met deze beschouwing niet tevens gepaard gaat een ernstig aandringen in de prediking op dadelijk geloof en dadelijke bekeering en in verband daarmede op *ernstig zelfonderzoek*.

Het gevaar van de eenzijdigheid en de overdrijving in het prediken van de Verbondsleer, is minstens even groot als het gevaar van een methodistische prediking, die met het verbond der genade heel niet rekent.

En, naar mijn inzicht, is dit alles Dr. Kuyper met deze studie daarom allereerst uitnemend gelukt, wijl hetgeen hij beweert, altijd rust op zuiver schriftuurlijke gronden. In de 12 hoofdstukken waaruit *Hamabdil* bestaat, is steeds een bezonnene en nuchtere exegese aan het woord en, laat mij er aan mogen toevoegen, ook een eerlijke exegese, d.i. eene, die niet met teksten knoeit, om ze dus dienstbaar te maken aan aprioristische meeningen. Daarbij komt dan nog, dat Kuyper, als kerkhistoricus van professie, beschikkend over een rijk historisch materiaal, met dit materiaal in *Hamabdil* nergens goochelt. Wat ik bedoel is dit. Waar de historie hem toont, dat niet altijd wat de Schrift omtrent het wezen van het Genadeverbond leert, even duidelijk verstaan is, of ook, dat waar dit wel duidelijk werd verstaan, de praktijk niet altijd was in overeenstemming met de theorie, daar spreekt hij dit, met de oppartijdigheid van den echten historicus, ook onverholen uit en waagt zelf geen poging om u wat eenmaal zoo is, anders te doen schijnen.

En dit onvervalscht weergeven van historisch materiaal, ook waar het hem niet in het gevlij komt, schaadt niet, maar sterkt eer zijn betoog, omdat het vertrouwen wekt. En eindelijk, als goed dogmaticus vertroawd met de litteratuur van de leerstellige Godgeleerdheid en met de Symboliek, maar daarbij ook genoeg zelfstandig denkersjom te kunnen beoordeelen, waar de ontwikkeling van het dogma zuiver loopt en waar zij divergeert, is zijn studie ook daarom zoo gelukkig, omdat zij, wat haar dogmatische zijde betreft, èn volledig èn critisch is.

Ik mag er aan toevoegen, dat de wijze waarop deze heilige materie is behandeld, weer getuigt van die innigheid en teerheid, waaraan wij bij Kuyper in het bespreken van dergelijke onderwerpen gewoon zijn.

Hamabdil is een verrijking voor onze Theologische litteratuur; een werk voor Theologen van professie, maar voor hen niet alleen. In fraaien, helderen stijl geschreven, met vermijding zooveel mogelijk van termini technici, is het een boek ook voor wie van de Theologie geen studie heeft gemaakt.

Dit boek kan velen in de *Volkskerk* tot bezinning brengen en velen in onze kerken terugbrengen van eenzijdigheid.

Men leze en bestudeere het.

Vereenigingsleven.

GYMNASIA.

Het Christelijk voorbereidend universitair onderwijs breidt zich gaandeweg uit.

Amsterdam heeft zijn Gereformeerd Gymnasium, Rotterdam zijn Marnix Gymnasium. De Zettensche inrichting verhuist straks naar Arnhem, wat wel in zeer sterke mate haren bloei bevorderen zal, en ook Groningen heeft weldra zijn eigen Gereformeerd Gymnasium.

Utrecht verheugt zich reeds sedert een tiental jaren in een inrichting voor hetzelfde onderwijs op Christelijken grondslag. Het Gymnasium in de oude stad der Bisschoppen bloeit dermate, dat het de stedelijke inrichting reeds heeft overvleugeld.

's-Gravenhage echter, de Residentie, is tot nu toe in gebreke gebleven, in deze richting iets te doen. Men heeft er wel veel gepraat maar tot daden kwam men er niet.

En al is nu het gemeentelijke Gymnasium een inrichting die alleu lof verdient, en al heerscht daar in de kringen der hoogst bekwame, leeraren een goede geest, toch is het ook voor den Christelijken kring in de hofstad hoognoodig, dat het voorbereidend universitair onderwijs aan het opkomend geslacht in beslist Christelijken zin wordt gegeven.

Evenwel, het begint ten dezen opzichte toch eindelijk ook in den Haag te dagen. In dit geval kan met recht gezegd worden dat: „het daghet in het oosten." Want de hulp komt uit Utrecht.

Het is wel eenigermate beschamend, dat men in de Residentie zelve de zaak niet bijtijds krachtig ter hand heeft weten te nemen, en zich over bestaande kerkelijke en andere geschillen niet heeft kunnen heenzetten, maar dat neemt niet weg, dat men nu toch dankbaar moet zijn voor de hulp van elders.

Er zijn namelijk plannen tot oprichting van een Gymnasium in Den Haag beraamd door de Vereeniging voor Christelijk Voorbereidend Universitair Onderwijs te Utrecht.

Van deze vereeniging gaat ook het zooeven genoemde, zoo gunstig bekend staande Gymnasium te Utrecht zelve uit. En om er eenigermate over te kunnen oordeelen of de nieuwe stichting ook voor streng gelooviyen bruikbaar zijn zal, behoeft men slechts de statuten der vereeniging opteslaan, en bovendien nategaan hoe de praktijk in Utrecht is.

In de statuten leest men o.a.:

De Vereeniging staat, voor het onderwijs in hare scholen te geven, op den grondslag der Confessioneele Vereeniging, welke overeenkomstig de statuten dier Vereeniging ligt uitgedrukt in de verklaring van:

1. instemming met de belijdenis van de Hervormde Kerk, geformuleerd in de 37 artikelen, den Heidelbergschen Catechismus en de 5 Hoofdstukken der Leer, zooals zij in 1618 en 1619 door de Synode van Dordrecht, ook tegenover de Remonstranten, is gehandhaafd;

2. erkenning van het normatief gezag van de H. Schrift en het normeerend gezag der Kerk in hare vergaderingen.

Leden der Vereeniging zijn allen, die instemming betuigen met haren grondslag en jaarlijks eene som van minstens *f* 5— of ineens van minstens *f* 100.— in de kas der Vereeniging storten. Alle anderen, die de Vereeniging door geldelijke bijdragen steunen, worden als begunstigers beschouwd.

Het bestuur der Vereeniging bestaat uit zeven Directeuren, die door de algemeene vergadering uit de leden der Vereeniging worden benoemd.

Vier hunner moeten tevens deel uitmaken van het hoofdbestuur der Confessioneele Vereeniging.

Niet benoembaar tot Directeur zijn degenen, die met eenig onderwijs namens de Vereeniging zijn belast.

De zorg voor het onderwijs, in zooverre die de wetenschappelijke belangen betreft, is voor iedere school opgedragen aan vijf Curatoren, die lid zijn van de Vereeniging.

Zij, die reeds met het bestuur der Vereeniging zijn belast, kunnen niet tot Curator benoemd worden. Evenmin zijn degenen, aan wie eenig onderwijs is opgedragen, daartoe benoembaar.

Het voorloopig comité voor Den Haag bestaat weliswaar uit vier heeren, die geen van allen lid der Gereformeerde Kerk zijn, maar hunne namen boezemden reeds dadelijk vertrouwen in, en, wat meer is, het is de redactie van de plaatselijke Gereformeerde Kerkbode bij onderzoek gebleken, dat de vrees ongegrond is, als zou wellicht aan dit Gymnasium een bepaalde kerkelijke kleur gegeven worden.

Ook onzerzijds hebben we, evenals de genoemde redactie, de zaak onderzocht, en daarbij bleek het ook ons, dat steun en medewerking van leden der Gereformeerde Kerk niet geweigerd, maar integendeel dankbaar aanvaard zal worden.

Trouwens, officieel zal het Gymnasium niet in verband met de Ned. Herv. Kerk staan, en zooals uit de aanhaling uit de statuten blijkt, zal de inrichting gebonden zijn aan de oude Gereformeerde belijdenis.

Zóó staat het althans op papier; zóó is tenminste de theorie.

Maar er kan direct bijgevoegd worden, dat de Vereeniging in Utrecht aan haar theorie getrouw is gebleven, en dat van haar Gymnasium aldaar een goede reuke uitgaat ook voor wat betreft het christelijke van zijn karakter. En er bestaat geen enkele grond om aan te nemen, dat het in Den Haag anders zou gaan dan te Utrecht.

We verhengen ons dan ook ten volle over deze activiteit op het gebied van het gymnasiaal onderwijs, en hopen dat de Haagsche school er spoedig zijn zal.

Den Haag is een stad waarop begrijpelijkerwijs veler oogen in den lande gericht zijn, en waar men reeds te lang achteraan kwam.

Uit de Pers.

Op geestige wijze heeft Ds. de Geus in de *Friesche Kerkbode* het menu voor de Amsterdamsche Synode reeds trachten saam te stellen:

Wat zal er op die Synode behandeld, wat zou er besloten worden?

Het Agendum zal nog wel een half jaar uitblijven, maar enkele saken zijn er, die de Utrechtsche Synode naar de Amsterdamsche van dit jaar heeft verweren.

I. Naar Art. 16 van de Acta der Utrechtsche Synode is aan de Particuliere Synode van Gelderland in overweging gegeven, om de vraag naar *eene juiste verklaring van het Diaconaat* nader gepreciseerd op eene Generale Synode weer aan de orde te stellen. Hebben wij van Gelderland zulk een behoorlijk gepreciseerde vraag te wachten, dat de Generale Synode haar kan in behandeling nemen, en aan Deputaten de concipieering van eene *Diaconale Orde* kan opdragen, die in 1911 worde beoordeeld en vastgesteld? Lettende op de omstandigheden, de krachtige vermeerdering van diaconaal leven, de verschijning van het handboek van Prof. Dr. Bouwman en de gereedmaking van het nog uitgebreider werk van Prof. Biesterveld, Dr. van Lonkhuizen en Ds. Rudolph, »Het Diaconaat«, zouden wij zeggen, dat Gelderland den wenk van de Utrechtsche Synode wel eens kon opvolgen.

II. Naar Art. 65 zal er door de Kerk van Utrecht, daartoe aangewezen, rapport worden uitgebracht over hare correspondentie met zde Kerken van min vaste formatie«. Dit rapport, in 1905 reeds belangrijk, kan in dit jaar in belangrijkheid winnen. Zulk een correspondentie *kan* den weg banen tot vereeniging van wat bij elkander behoort. De Classes mogen denken aan de Synodale opwekking, om zóó tijdig de Adressen van zulke Kerken onder haar ressort aan de Kerk van Utrecht op te geven, dat minstens drie maanden vóór het zamenkomen der Generale Synode in Augustus aan de bedoelde Kerken geschreven kan worden. Onze Classes zullen in heur Februarivergaderingen aan deze zaak moeten denken.

Op de prudentie van de Utrechtsche Kerk willen wij gaarne vertrouwen, en hopen daarom, dat zij zich niet bepale tot de *Kerken van min vaste formatie*, maar dat zij harc correspondentie uitstrekke tot *alle* Kerken, die in Confessie en Kerkregeering met de Gereformeerde Kerken overeenkomen.

III. In Art. 111 lezen wij, dat door de D.D. W. Breukelaar, W. H. Gispen Jr., J. D. v. d. Munnik en R. J. W. Rudolph het volgende voorstel werd ingediend:

»De ondergeteekenden, overwegende, dat het verband tusschen de Gereformeerde Kerken en de Theologische Faculteit der Vrije Universiteit nog niet afdoende geregeld is, stellen aan de Synode voor, vijf deputaten te benoemen, met de opdracht eene herziening van de tegenwoordige regeling van het verband tusschen de Gereformeerde Kerken en de Theologische Faculteit van de Vrije Universiteit te ontwerpen, en dit concept voor 1 Februari 1908 ter kennis van alle Kerken te brengen en in te dienen bij de eerstvolgende Generale Synode.«

Volgens Art. 137 is dat voorstel aangenomen, zelfs zonder discussie. De voorstellers werden als deputaten ad hoc aangewezen, behalve Ds. v. d. Munnik, voor wien Ds Hockstra van Arnhem en Ds. Kuiper, thans te Enkhuizen, werden genomen.

Deze maand hebben wij het rapport en het concept van deze Broederen te wachten. Het kan een hoofdschotel uitmaken op de Amsterdamsche Synodale tafel.

IV. In Art. 151, 154 en 155 lezen wij de handelingen der Utrechtsche Synode in zake het gravamen tegen Art. XXXVI onzer Confessie.

Met alle stemmen op twee na verklaarde de Synode het gravamen tegen de zinsnede in Art. 36 *voor te weren en uit te roeien alle afgoderij en valschen godsdienst en het rijk van den Antichrist te gronde te werpen* voor *gegrond*, en met 24 tegen 16 stemmen besloot zij tot *schrapping* van die zinsnede.

Zou deze zaak weder ter tafel komen? Zal Amerika daartoe gelegenheid geven? Zullen gravamina uit de Kerken hier te lande tot Amsterdam doordringen? Zullen de Kerken, in de eerste samenkomst na het besluit tot schrapping, tot revisie van dat besluit overgaan?

Wij wagen ons niet aan eenige profetie. Alleen, wie zich opmaakt, garde zich goed.

V. Tenslotte maken de Acta van 1905 melding van de rapporten, die minstens 14 dagen vóór den aanvang der Synode, dus vóór den 4den Augustus e. k., aan de behoorlijke adressen moeten worden toegezonden.

Onder die rapporten zijn er steeds, die de Synode werk verschaffen.

Bovenaan staat het Rapport van de Generale Deputaten tot de Zending. Moge het Broeder Dr. Hania gegeven worden, ook dit jaar dat Rapport op te stellen. Er zullen belangrijke zaken daar ter tafel gebracht worden. Zal er aanleiding zijn om te bespreken en eenigszins vast te stellen de »verhoudingen" op Zendingsgebied? Of zal het eerst nog wat meer moeten wrijven? Moet de machine zich zelf-klaar maken?

Volgt het Rapport van de Theologische School. 't Is te hopen en te verwachten, dat de Synode hare Deputaten-curatoren niet al te lastig zal vallen over de condities van de overdracht van het Gymnasium. Voordeeliger moesten zij zijn, dan se in Utrecht waren geformuleerd. Absoluut voordeeliger zijn de tegenwoordige condities niet. Toch zijn ze in de gegeven omstandigheden zeker wel de voordeeligste.

Volgen nog wie weet hoeveel rapporten, met wie weet hoeveel verrassingen. Dat is af te wachten.

VI. Buiten de acta van 1905 staat het kerkelijk leven van de laatste twee, drie jaar, dat stof kan geven voor de Generale Synode.

Het heeft er wel wat van, dat een voorstel tot *regeling van de dienstvoorwaarden der dienaren des Woords* zich gereed maakt voor een zomerreisje naar Amsterdam. Wij kunnen het moeilijk goede reis wenschen. Wij raden het veeleer dat uitstapje af. Zoo'n ding loopt gevaar van te struikelen op de Keizersgracht, hoe vriendelijk daar anders het plaveisel ook zij.

Zou er nog in 't Zuiden een concept-gewijzigd-Huwelijksformulier in wording zijn, als een begeerlijk nummer op het Synodaal menu? De zware *pièces de résistance* als *Bijbelvertaling* en *Psalmberijming* zullen wel wegblijven."

Natuurlijk is dit nog maar wat van de vorige Synode-tafel overbleef, en kunnen er, gelijk Ds. de Geus terecht opmerkt, nog allerlei nieuwe schotels aan worden toegevoegd.

Maar we gelooven niet, dat het zoo'n vaart zal loopen.

Het vraagstuk van de rechte verhouding tusschen de Theologische faculteit en de Kerk is zwaar genoeg, om als pièce de resistance op deze Synode te fungeeren. En indien de Synode dat vraagstuk tot een behoorlijke en bevredigende oplossing brengt, zal reeds arbeid genoeg hebben verricht.

Officieele Berichten.

Door de classis 's-Gravenhage werd in haar jongste vergadering de heer A. Merkelijn, cand. in de Theologie aan de Vrije Universiteit, praeparatoir geëxamineerd en met algemeene stemmen toegelaten tot den Dienst des Woords en der Sacramenten.

Zondag 13 Januari jl. was het voor de Gereformeerde kerk te Schildwolde een blijde dag. Des morgens na de godsdienstoefening maakte haar algemeen geachte en beminde Herder en leeraar Ds. S. Idema aan de gemeente bekend, dat hij had bedankt voor het beroep naar Oenkerk.

Ruim 3 jaren mocht Z.Eerw. in ons midden arbeiden tot geestelijken opbloei der gemeente.

Stelle de Koning der Kerk Zijnen trouwen dienstknecht bij den voortduur tot rijken zegen onzer gemeente.

Namens den Kerkeraad:
J. Ridder, *scriba*.

Zuid-Holland ten Zuiden.

Deputaten inzake art. 11—13 K. O. (Hulpbeh. Kerken en emer. pred. ens.) voor Z. H. ten Z. berichten, dat zij D.V. half Maart e.k. vergaderen, en alsdan aanvragen inwachten, vergezeld van classikaal advies.

Ds. M. H. K. Mot, *secr. penningm.*
Zwartewaal, 3 Jan. 1908.

Kort verslag van de vergadering der Classis Almkerk, gehouden te Nieuwendijk, 19 Dec. 1907.

1. De vergadering wordt door den Praeses der roepende kerk, Ds. W. Bosch, die Ps. 81:12 laat zingen, Ps. 123 leest en in gebed voorgaat, geopend.

2. De credentiebrieven worden onderzocht en in orde bevonden. Aan twee diakenen wordt keurstem verleend, en Ds Rispens, die voor het eerst zitting heeft, wordt hartelijk verwelkomd.

3. In het Moderamen nemen volgens toerbeurt zitting, als Praeses: Ds. W. Bosch, als Assessor: Ds. H. L. Both.

Tot Scriba wordt Ds. J. A. Goedbloed aangewezen.

4. De notulen der vorige vergadering worden gelezen en onveranderd, met dank aan den scriba, vastgesteld.

5. Naar aanleiding van de gelezen notulen, wordt over het besluit in de vorige vergadering genomen inzake Art. 13 K. O. eene breede discussie gevoerd, en besloten het nogmaals naar de kerkeraden te zenden ter consideratie en advies.

Iedere kerkeraad, die een tegenvoorstel of eenig amendement wil indienen, wordt verzocht dat elken kerkeraad, zes weken vóór de volgende vergadering, toe te zenden.

6. Ingekomen is een schrijven van Zeeland's deputaten voor de zending onder heidenen en Mohamedanen. Na eenige bespreking wordt het voor kennisgeving aangenomen.

7. Het onderzoek van Art. 41 K.O. loopt bevredigend af.

8. Een rapport over de gehouden kerkvisitatie wordt voorgelezen. Ook wordt gerapporteerd over het onderzoeken en approbeeren van de attesten van Ds. Rispens en over den Evangelisatiearbeid in Noord-Brabant en Limburg.

9. De inning der collecten voor Theol. School en hulpbehoevende kerken vindt plaats, en bepaald wordt, dat in het volgende kwartaal zal gecollecteerd worden ten behoeve van den Evangelisatiearbeid en de Theol. Fac. der Vrije Universiteit.

10. De vacaturebeurten worden geregeld.

Giessen zal worden bediend: 29 Dec. door Ds. Aalders; 19 Jan. door Ds. Bosch; 9 Febr. door Ds. Both; 1 Maart door Ds. Goedbloed.

Sleeuwijk: 29 Dec. door Ds. Osinga; 19 Jan. door Ds. Wispens; 9. Febr. door Ds. Aalders; 1 Maart door Ds. Bosch.

Waardhuizen: 29 Dec. door Ds. Rispens; 26 Jan. door Ds. Aalders; 23 Febr. door Ds. Bosch.

11. De volgende vergadering zal tegen 19 Maart worden uitgeschreven. Roepende kerk: Andel. Plaats van samenkomst: Nieuwendijk.

12. De Praeses wordt door den Assessor hartelijk gelukgewenscht met zijn dubbel jubileum, dat hij onlangs heeft gevierd. Dit wordt vriendelijk door hem beantwoord.

13. De Assessor gaat voor in dankzegging en daarop wordt de vergadering door den Praeses gesloten.

Op last der Classis,
J. A. Goedbloed, *Scriba*.

Buitengewone Vergadering der Classis Woerden op 30 Dec. 1907.

Na de gewone opening door den voorzitter der roepende kerk, wordt de vergadering geconstitueerd, en worden D.D. Elshove, Schoemakers, en v. d. Heyden aangewezen resp. als voorzitter, scriba en assessor.

Besloten wordt dat de kosten dezer vergadering zullen komen voor rekening van de kerk van Aarlanderveen.

Een verzoek van Dr. van Lonkhuyzen komt ter tafel om een acte van ontslag wegens zijn aanst. vertrek naar Buenos Ayres.

Na breede discussie blijkt dat Dr. van Lonkhuyzen als dienaar des Woords aan de Geref. Kerk te Buenos Ayres verbonden zal worden.

Op de meest eervolle wijze wordt dit ontslag verleend.

De classis spreekt er hare blijdschap over uit, dat Dr. v. Lonkhuyzen zich gedrongen gevoelt onder de verstrooide brs. aldaar te gaan arbeiden.

De consulentschappen worden alzoo geregeld, dat Ds. v. Dijk consulent wordt van Nieuwkoop en Aarlanderveen; Ds. de Vries van Noorden en Ds. Schoemakers van Ter Aar.

Bodegraven is voor de a.s. classis roepende kerk.

Dr. van Lonkhuyzen neemt op hartelijke wijze afscheid van de classis, waarop de voorzitter antwoordt, dat de Heere met hem moge gaan op zijn gewichtige reis en hem wijsheid geven in het organiseeren der kerkelijke toestanden onder de Geref. te Buenos Ayres.

Nadat Ds. van Dijk is aangewezen om de classis bij het afscheid te Aarlanderveen op 5 Jan. te vertegenwoordigen en den scheidenden br. Ps. 121:4 is toegezongen, gaat de Voorzitter in dankgebed voor.

Op last der classis,
F. A. v. d. Heyden Gzn, *Ass.*

Zending onder de Joden van de Geref. Kerken in Nederland.

Deputaten voor bovengenoemde Zending, lettende op het besluit der Synode van Utrecht, om den arbeid onder de Joden zooveel mogelijk van de plaatselijke Geref. Kerk te doen uitgaan, brengen bij deszen ter kennisse onzer Kerken, dat zij den colporteur, broeder H. Smit, eervol ontslag hebben gegeven, ingegaan op 31 Dec. 1907.

Met dankzegging aan genoemden broeder voor het goede, dat hij een aantal jaren met lust en toewijding in het belang van het oude bondsvolk heeft gedaan, wenschen Deputaten van harte dat hij eerlang een anderen werkkring moge vinden, waar hij de door God hem verleende gaven op doelmatige wijze kan aanwenden.

Dat voorts des Heeren onmisbare zegen op den verrichten arbeid in ruime mate moge rusten, de gebeden voor Juda's ballingen vermenigvuldigd worden, het goede voorbeeld van sommige Kerken in het oprichten van locale comités en het aanvatten van den arbeid onder de Joden, spoedig door vele andere Kerken mag worden gevolgd, en nog menige zoon en dochter Abrahams voor den Christus Gods mogen leeren knielen, bidden van ganscher harte.

Deputaten voornoemd:
E. Kropveld, *praeses*.
A. van Veelo, *scriba*.

Rijswijk / Rotterdam 7 Jan. 1908.

Buitenland

Duitschland De Algemeene Synode der Pruisische Landskerk.

Men zou kunnen verwachten, dat op deze kerkelijke vergadering de quaestie der belijdenis zou behandeld zijn; doch niettegenstaande al de moeilijkheden die in vele gemeenten gerezen zijn; niettegenstaande het „Gemeinschaftswesen", mede als protest tegen het veldwinnen van moderne denkbeelden bij de predikanten, in bloei toeneemt, heeft deze vergadering de zaak der belijdenis geen aandacht waardig gekeurd. De *Allgem. Ev. Luth. Ktg.* zegt dienaangaande:

„Over het gevaar der moderne leer heeft de Synode zich niet uitgesproken. Moge de predikante ontstand, voor wiens verheffing deze buitengewone vergadering saamkwam, thans geloof, leer, herderlijke zorg en wandel, in getrouw vasthouden aan Woord en belijdenis openbaren"!

Werkelijk is de positie der predikanten van de Pruisische landskerk wel wat verbeterd; zij krijgen nu een aanvangstractement van *f* 1440, en na 24 jaar klimt dit tot *f* 3600. Ook het emeritaatstractement is verhoogd en bedraagt nu na een diensttijd van veertig jaar *f* 3060 en in sommige gevallen nog hooger.

Een poging om aan de gemeenten het gedeeltelijk recht tot beroeping van hun predikanten te ontnemen, is niet gelukt. In Pruisen wordt sedert 1875 om den anderen keer een predikant voor een gemeente door het kerkbestuur aangewezen, en door de gemeente beroepen. Een poging om het recht der gemeente hierin te beperken, is niet doorgegaan. Althans wanneer een gemeente meer dan de helft voor het predikantstractement bijdraagt, of bij het instellen van een nieuwe predikantsplaats drievierden van het tractement opbrengt, behoudt zij haar recht om op haar beurt haar predikant te beroepen.

Op voorstel van het lid der Synode Graaf von Hohenthal werd ook aangenomen, dat wanneer industrieele ondernemingen zich zoo uitbreiden, dat daardoor een vermeerdering van gemeenteleden plaats heeft en de kosten voor den eeredienst daardoor aanzienlijk vermeerderen, en deze ondernemingen niet vrijwillig de kerk ondersteuning geven, — het op den grondslag van de Staatswet mogelijk wordt gemaakt, om deze daartoe te noodzaken.

Wanneer men weet dat in Pruissen de leden der gemeente door middel van de Overheid kerkelijke belasting betalen, dan kan men verstaan hoe zulk een voorstel kon gedaan worden.

Zwitserland. Een monument voor Calvijn.

Al zijn wij niet ingenomen met de gedachte dat voor *Calvijn* een standbeeld zal opgericht worden, toch kunnen we niet nalaten het een en ander daaromtrent mede te deelen. Het schijnt, dat het monument dat men stichten wil en waarvoor *f* 250,000 beschikbaar is, het „Lutherdenkmal" te Worms zal overtreffen. Het moet een historisch, populair (voor allen begrijpelijk) en een internationaal monument worden, waarop niet alleen de reformatoren, maar ook de groote staatslieden en krijgslieden vereenigd worden, die als pioniers der reformatie hebben dienst gedaan; het behoort ook uitdrukking te geven aan de politieke en sociale ontwikkeling van de volken, die onder den invloed der Calvinistische reformatie stonden. Het monument zal, even als dat te Worms, uit een groep standbeelden bestaan. De eerste plaats zal daarbij ingenomen worden door de standbeelden van Calvijn, Farel, Knox en Beza. De kunstenaar, die volgens het plan van het comité heeft te arbeiden, zal ook op gepaste wijze uitdrukking moeten geven aan de nagedachtenis van Luther, Zwingli en Viret. Voorts mogen de historische figuren van de Coligny, Willem van Oranje, Cromwell en den grooten Keurvorst van Brandenburg bij het monument niet ontbreken. Genève en de volken, die bij het werk der reformatie een eerste plaats innamen, zullen symbolisch voorgesteld worden door volkstypen in het kostuum van den toenmaligen tijd, namelijk een Genèver en een Berner uit de 16de eeuw, een Hugenoot, een Watergeus, een Puritein, en een Pelgrim-vader van de Vereenigde Staten van N.-Amerika. De nagedachtenis van groote mannen, welke leiders waren bij politieke, door het Calvinisme te voorschijn geroepen, bewegingen, zal door inschriften of op andere manier geëerd worden. Het staat hem, die een ontwerp voor dit monument leveren zal, vrij, het te versieren met basreliefs; doch deze moeten uitsluitend ontleend zijn aan de geschiedenis der 16de of 17de eeuw.

Men ziet het, de kunstenaar die aan dit ontwerp zijn kracht beproeft, ziet zich voor een zware taak geplaatst.

Gemengd Nieuws.

In New-York heeft men getracht het Passiespel dat om de tien jaar te Oberammergau in Duitschland gespeeld wordt, door dezelfde personen die het daar te lande opvoeren, te doen spelen. Het publiek wilde er echter gelukkig niet aan. Den eersten avond kwamen er 110 menschen, den volgenden nog minder, en daarmede was het uit.

De los van Rome-beweging in Oostenrijk. Een twintig jaren geleden hief een vergadering van menschen de leus aan »los van Rome". Als resultaat van de beweging die hieruit ontstond, kan men nu boeken, dat slechts 50,000 menschen de Roomsche Kerk verlieten, waarvan 40,000 tot het Protestantisme overgingen, zoodat op een 200 plaatsen Evangelische Kerken gevormd werden. Of de beweging verder zal doorgaan? Zeker is het dat, om doel te treffen, de evangelisatie van de Evangelische Kerk van Oostenrijk behoort uit te gaan, welke Kerk met hare 500,000 leden wel daartoe de kracht heeft, al is zij in een Gereformeerd en een Luthersch deel gescheiden.

Een schrijver die over deze beweging handelde, sprak als zijn gevoelen uit, dat de bearbeiding der Roomsche bevolking niet van een politieke democratie mocht uitgaan. Daarmede gaan wij accoord. De »los van Rome"-beweging heeft maar al te veel geleden door politieke bijmengselen.

Om de bewerkingen van den Franschen gouverneur van Madagascar, Augagneur, ten opzichte van de Protestantsche Zending op genoemd eiland te wederleggen, schreef een der hoofdarbeiders der Parijsche missie, Jean Blanquis, in 14 dagen een boek van 245 bladzijden, om aan te toonen, dat Augagneur op Madagascar gehandeld heeft tegen de neutraliteit van den Staat en dat hij de Staatsmacht misbruikte ter bevordering van zijn streven, om het Christendom afbreuk te doen. Het is te vreezen, dat dit geschrift bij de tegenwoordige gesteldheid der geesten van de bovendrijvende partij in Frankrijk, toch niet het gewenschte gevolg hebben zal, hoe schitterend het Augagneur's beschuldigingen wederlegt.

In *The Christian* deelt Ds. Thomas Phillips mede, dat in Londen van de 4½ millioen inwoners, nauwelijks 800,000 ter Kerk gaan. Dit wordt voor een veeg teeken gehouden, en te recht. Hieruit zou volgen, dat nauwelijks 40 % der bevolking de Kerk bezoekt. Toch is dit cijfer gunstig, vergeleken met andere groote steden van Europa. Zoo in Amsterdam bijvoorbeeld 20 % der Protestantsche bevolking de Kerk bezoeken?

Volgens de *Hess. Post* heeft de beweging, waarbij het spreken in tongen plaats heeft, zich uitgebreid tot 78 plaatsen in Hessen. Te Kassel heeft men geld verzameld voor het stichten van een eigen Kerkgebouw.

Te Rengshausen bij Kassel spraken acht- en tienjarige knapen »in tongen". Het blijkt dus, dat de Hessensche beweging nog niet uitgewerkt is.

Winckel.

Voor Kinderen.

AAN VRAGERS.

Geruimen tijd geleden, zoo schrijft K. te R. las ik een spreuk: „'t Is kwaad alle kromhouten te rechten." Wat kan dat beduiden, dewijl het toch niet kwaad is het kromme of verkeerde weer recht te maken, te herstellen.

Zeker niet, doch vriend K. mag zelf wel oppassen geen kromhouten te maken. Immers hoogstwaarschijnlijk is de ware lezing van de spreuk geweest: „'t Is kwaad alle kromhouten rechten" en dit kleine verschil verandert de zaak geheel.

„Kwaad" beteekent hier gelijk vroeger vaak: „moeilijk," zooals wanneer men zegt: „effen, kwaad treffen."

„Rechten" is „recht maken," herstellen, ook een oud woord.

Zoo leest men in een versje omtrent Amsterdam:

In 't jaer MDCX
Sagh men hier veel wonders geschien,
Den stadstooren *reghten*,
End' veel huysen sleghten.